

ศีลในพรหมชาลสูตร : ศีลเพื่อชีวิตที่งดงาม
The Precepts in Brahmajāla Sutta: The precepts for Gorgeous Life

¹รมิดา ฟาร์ปิญายโย

Ramihda Farpinyaayo

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²อุทัย สติมัน

Uthai Satiman

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Faculty of Humanities and Social Sciences Suan Dusit University

¹Corresponding author email: ramihda6395@yahoo.com

Received: April 30, 2020; **Revised:** May 24, 2020; **Accepted:** May 30, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาเรื่อง ศีลในพรหมชาลสูตร : ศีลเพื่อชีวิตที่งดงาม ซึ่งมี วัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาศีลที่ปรากฏในพรหมชาลสูตร 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพรหมชาลสูตร ระเบียบวิธีวิจัยที่เลือกใช้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า พรหมชาลสูตรเป็นพระสูตรที่เน้นเรื่องศีล สมานิ ปญญาที่ระบุถึงความหลากหลายทางความคิดเห็นด้านศาสนาที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะการกล่าวถึงศีลอันเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของการเป็นสมณะที่ดีในยุคสมัยพุทธกาลที่มีการนำเอาศีลมาเป็นข้อโต้แย้งทางความคิดและการปฏิบัติ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงเรื่องศีลไว้ในพระสูตรนี้ในช่วงต้นของสมัยพุทธกาล กล่าวคือ จุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ซึ่งเป็นศีลที่พระพุทธองค์ทรงยอมรับว่า มีความงดงามและสอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา โดยทรงแสดงศีลที่เป็นข้อห้ามมากกว่าศีลที่เป็นข้ออนุญาตว่า พระพุทธองค์หรือภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจะทรงเลือกเอาศีลระดับใดมาประพฤตินั้น มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ (1) จุลศีล เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับผู้เริ่มปฏิบัติหรือผู้ที่เพิ่งเข้าถือนวชา (2) มัชฌิมศีล เป็นข้อปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติและพัฒนาด้านตนเองได้ระดับ

หนึ่งแล้ว (3) มหาศีล เป็นข้อปฏิบัติสำหรับผู้บรรลุนิพพานขั้นสูงหรือเพื่อก้าวถึงนิพพาน ดังนั้นกรอบแนวคิดเรื่องศีลที่ปรากฏในพรหมชาลสูตรนี้ แสดงแนวคิดเรื่องศีลเป็นเบื้องต้นของการศึกษาทั้งหมดพบว่า แนวคิดเรื่อง ศีลในพรหมชาลสูตรนั้นให้คุณค่าหลายประการ สามารถปรับใช้ในชีวิตรประจำวันโดยเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้ที่สนใจเดินตามรอยพระพุทธองค์ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : ศีล, พรหมชาลสูตร, ชีวิตที่งดงาม

Abstract

For this research, the researcher aimed to describe the precepts in Brahmajāla Sutta: the precept for Gorgeous Life which researcher defined two objectives namely; (1) to study the precepts in Brahmajāla Sutta (2) to study the other suttas which were in Brahmajāla Sutta. The methodology thesis is documentary research and using an analysis by descriptive method.

The result of this research was found that: Brahmajāla Sutta was a sutta of Buddhism that focused on the precepts of meditation, which expressed religious insights profoundly, especially the mention of precepts as the primary practice of good meditation in the Buddha's period. The precepts were used as arguments for thought and practice. The Buddha presented the precepts in this sutta at the beginning of the Buddhist era, namely, the little precept, the middle precept and the great precept. These were the precepts that the Lord of Buddha accepted how gorgeous and consistently practice along with the Middle Way. Gautama Buddha and his followers observed the precepts which were taboo or interdiction more than allowance. They would observed precepts as follows; (1) the little precepts was the preliminary Buddhist practitioners or monks who just ordained in this religion, (2) the middle precepts for the followers who practiced as the Buddha sermons for a period of time or monks who ordained many years and (3) the high precepts for the practitioners or monks who nearly attained the ultimate Dhamma or nibbana. Therefore, Brahmajāla Sutta was the precepts which was Buddhist conceptual framework at the beginning. After that, the Lord of Buddha prescribed the rule of discipline due to monks' bad conduct. From this research, I found that the precepts in Brahmajāla Sutta was described various valuable to apply them in personal daily life for those practitioners who are interested in the way as the Buddha recommended to do for gorgeous life.

Keywords: Precepts, Brahmajāla Sutta, Gorgeous Life

บทนำ

ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่เหมือนกัน คือ ความรักสุขเกลียดทุกข์ ไม่อยากให้ตนเองได้รับความลำบากหรือประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ เมื่อเกิดมีภัยขึ้นมา เราย่อมคิดถึงตนเองหรือสิ่งที่ตนเองรักก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงค่อยคิดถึงผู้อื่น และจะหาประโยชน์ให้แก่ตนเองก่อนที่จะหาประโยชน์ให้ผู้อื่น ซึ่งนำมาซึ่งการทำร้ายผู้อื่นทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อปกป้องคุ้มครองตนเอง ผลประโยชน์ของตนเอง สิ่งที่เราเองรัก จึงเป็นที่มาของความไม่ปกติของสังคม ศิลปะเป็นข้อกำหนดพื้นฐานความประพฤติของบุคคล เพื่อความผาสุกเป็นปกติของคนในสังคมส่วนรวมที่ได้อยู่ร่วมกัน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ก่อการประทุษร้ายทำลายล้างประทุษประหารกัน ดังนั้นการที่สังคมเกิดเหตุการณ์ที่ไม่สงบเรียบร้อย เพราะคนในสังคมขาดศีล หรือศีลพร่อง ศิลปะต่าง ศิลปะช่วยให้เกิดการกระทำที่มีดีต่อกันนั่นเอง

พระพุทธศาสนามีแนวคิดพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยมีศีลเป็นตัวกำกับควบคุมความประพฤติของบุคคลมิให้ไปละเมิดหรือล่วงเกินผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ ทางความคิดเพื่อเป็นการระงับมิให้เกิดบาปที่จะก่อให้เกิดผลทั้งภพนี้และภพหน้า เพื่อให้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมตั้งแต่สังคมเล็ก ๆ ที่อยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ได้อยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน จึงได้สอนแนวคิดพื้นฐานในเรื่องของศีลก่อน เพราะเมื่อมนุษย์เรามีศีลก็ย่อมทำให้สังคมเป็นปกติสุขได้เพราะคำว่าศีลนั้น หมายถึง ความประพฤติดีทางกายและวาจา มักใช้เป็นคำเรียกอย่างง่ายสำหรับคำว่า อธิศีลสิกขา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551: 125) กล่าวคือเมื่อมนุษย์เรามีศีลแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์มากมายจนถึงขั้นนำไปสู่การบรรลุธรรมได้ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า

ศีลมีลักษณะอย่างนี้ สมาธิมีลักษณะอย่างนี้ ปัญญามีลักษณะอย่างนี้ สมาธิอันบุคคลอบรมโดยมีศีลเป็นพื้นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาอันบุคคลอบรมโดยสมาธิเป็นฐานย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตอันบุคคล อบรมโดยมีปัญญาเป็นฐานย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 142 หน้าที่ 8)

อนึ่ง การรักษาศีลพื้นฐานเริ่มจากระดับศีล เพื่อความเป็นปกติเรียบร้อยดังงามแก่ผู้ประพฤติ และดังงามจนกระทั่งในภาพรวมของสังคมที่เกิดความสงบเรียบร้อย ดังในสรวงศาตกกล่าวถึงศีลไว้ดังนี้ “บุคคลใดในโลกนี้สำรวมกาย วาจา ใจ ไม่ทำบาปกรรมอะไร ไม่พูดเหลวไหล เพราะเหตุแห่งตนบัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่า ผู้มีศีล” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 27 ข้อที่ 36 หน้าที่ 607)

อย่างไรก็ตามเราจะพบว่าคำสอนในเรื่องศีลนี้ก็มีปรากฏอยู่หลายแห่ง ในพระวินัยปิฎกก็เป็นศีลประเภทหนึ่ง ในพระสุตตันตปิฎกก็เป็นศีลอีกประเภท โดยเฉพาะคำสอนเรื่องศีลใน

32 วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563)

พรหมชาลสูตร ติฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 9 ที่หยิบยกมาทำการวิจัยนี้ เป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องกับนักบวชในยุคนั้น ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงแบ่งศิลปะของนักบวชในเมื่อครั้งพุทธกาลออกเป็น 3 ประเภท คือ จุลศิลป์ มัชฌิมศิลป์ และมหาศิลป์

คำว่า จุลศิลป์ มัชฌิมศิลป์ และมหาศิลป์นั้น หมายถึงศิลปะที่เป็นหลักความประพฤติของพระภิกษุ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแจกแจงไว้ในพระสูตรบางพระสูตรและเนื่องจากมีรายละเอียดมากมาย พระธรรมสังคยาจารย์จึงจัดเป็น 3 หมวด และตั้งชื่อหมวดเป็นสามประเภทตามลำดับ โดยพระสูตรแรกที่กล่าวถึงศิลปะชุดนี้คือ พรหมชาลสูตร พระพุทธองค์ตรัสให้รู้ถึงสิ่งที่ปฤชชนนำมากล่าวสรรเสริญพระองค์เรื่องความมีศีลนั้น แม้ว่าจะเป็นเรื่องพื้นฐาน แต่เป็นเรื่องที่ลึกซึ้งในการที่นำมาสรรเสริญพระพุทธองค์ได้ถูกต้อง ซึ่งบัณฑิตจะพึงรู้ คือการที่ทรงมีพระปัญญาที่ทำให้ข้ามพ้นทวิภูฏิกที่ผิดทั้ง 62 ประการ ส่วนในพระสูตรนอกนั้น ตรัสศิลปะชุดนี้เพื่อให้เห็นลำดับการปฏิบัติของบุคคลที่มีศรัทธาออกบวชแล้วว่าจะดำเนินก้าวไปอย่างไร โดยเริ่มด้วยเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล สำรวมอินทรีย์ ประด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ เมื่อพร้อมอย่างนี้แล้วก็เจริญสมาธิ จนเข้าถึงจตุตถฌาน แล้วโน้มน้าวที่เป็นสมาธิดีแล้วนั้น ให้มุ่งไปเพื่อญาณทัศนะ แล้วก้าวไปในวิชา 8 ประการ จนบรรลุอาสวักขัยญาณในที่สุด

จากข้อความที่กล่าวในเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ตรัสเรื่องจุลศิลป์ มัชฌิมศิลป์ และมหาศิลป์ ในสมัยพุทธกาล หากผู้ปฏิบัติสามารถประพฤติตามแนวทางของศิลปะในพรหมชาลสูตร ก็สามารถที่จะบรรลุธรรมได้ดังเช่นข้อความดังนี้

“เมื่อคบดีหรือบุตรคหบดีพึงธรรมของพระผู้มีพระภาค แล้วจึงออกบวชแล้วประพฤติพรหมจรรย์ สมบูรณ์ด้วยจุลศิลป์ มัชฌิมศิลป์ และมหาศิลป์ สำรวมอินทรีย์ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ มิให้ บาปอกุศลเข้ามาทรมานหัวใจ มีสติสัมปชัญญะ มีความสันโดษ ยินดีด้วยปัจจัย 4 ตามมีตามได้ ออกป่าหาความสงบ บำเพ็ญสมาธิ ละกิเลสที่เรียกว่า นิวรณ์ 5 ได้จึงได้บรรลุปฐมฌาน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 9 ข้อที่ 226 หน้า 75)

ส่วนในพรหมชาลสูตรพระพุทธองค์ได้ตอบคำถามของพระภิกษุที่สนทนาธรรมเกี่ยวกับการนินทาและสรรเสริญที่คนภายนอกมีต่อพระพุทธองค์ ซึ่งพระองค์ทรงตรัสสอนว่าหากจะมีใครมายกย่องหรือติเตียนพระองค์ก็ติเตียนได้เฉพาะในระดับศีล

จะเห็นได้ว่าจากประเด็นเรื่องศิลปะในคัมภีร์ที่ฆนิกาย สีลขันธวรรคนั้นถือว่าเป็นศิลปะหรือเกณฑ์การประพฤติที่เป็นมาตรฐานของการรักษาศีลที่นักบวชโดยทั่วไปใช้กัน แต่ก็เป็นคำถามว่าเหตุใดพระพุทธองค์จึงไม่เอาศีลนั้นมาเป็นกรอบในการบัญญัติเพื่อให้พระภิกษุในสมัยนั้นนำไปใช้ และทำไมถึงจัดว่าศิลปะในคัมภีร์ที่ฆนิกาย สีลขันธวรรคนั้นเป็นศิลปะที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดความเป็นพระอรหันต์ของพระพุทธองค์และเหล่าสาวกในยุคนั้น ซึ่งปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมด

นั่นนับว่าเป็นปัญหาที่จะต้องนำมาอธิบาย เนื่องจากว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่มีความกระจ่างสำหรับคนรุ่นหลัง ดังนั้นเพราะเหตุแห่งความแตกต่างระหว่างศิลปะในสมัยพุทธกาลที่ทรงบัญญัติเพื่อให้พระสาวกนำไปใช้กับศิลปะที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ครั้งก่อนที่พระพุทธองค์จะอุบัติขึ้นมานั้นถึงมีความแตกต่างกันไป และหากจะพิจารณาให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างไร จึงเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยมีความสนใจและต้องการจะหาคำตอบจึงได้นำประเด็นนี้มาเป็นประเด็นที่จะนำไปศึกษาเพื่อหาคำตอบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศิลปะที่ปรากฏในพรหมชาลสูตร
- 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพรหมชาลสูตร

ที่มาและความหมายของพรหมชาลสูตร

พรหมชาลสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ณ พระราชอุทยานอัมพลัญญิกา ซึ่งเป็นอุทยานหลวงตั้งอยู่ระหว่างกรุงราชคฤห์และเมืองนาลันทา พระพุทธโฆสะกล่าวว่า สวนแห่งนี้มีร่มเงาร่มรื่นและมีส่วนน้ำให้ความเย็นฉ่ำ มีคุน้ำขุดไว้ล้อมรอบ มีศาลาพักผ่อนประดับด้วยภาพจิตรกรรมงดงาม สมกับเป็นที่พักผ่อนของพระราชแห่งแคว้นมคธ และที่ได้ชื่อว่า อัมพลัญญิกาเพราะที่ประตูล้อมรอบมีมะม่วงยืนต้นอยู่หนึ่งต้น ในเหตุการณ์ครั้งนั้นมีนักบวชนอกศาสนา คือ สุปปียปริพาชกกล่าวติเตียนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่าง ส่วนพรหมทัตมาณพผู้เป็นศิษย์ของเขากลับกล่าวยกย่องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่าง อาจารย์กับศิษย์มีถ้อยคำขัดแย้งในลักษณะตรงกันข้ามอย่างนี้ขณะเดินตามหลังพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ไป บรรดาพระภิกษุสงฆ์ได้สนทนากันในเรื่องนี้จนได้ทราบถึงพระกรรมของพระพุทธองค์ พระองค์จึงได้ตรัสพระสูตรนี้ขึ้น

พรหมชาล หมายถึง ข่ายที่ทำให้สมณพราหมณ์หลงอยู่ในความเห็นผิด (ทิฏฐิ 62 ประการ) จนต้องติดข้องอยู่กับเวียนวายเป็นตายเกิด หรือหมายถึง ข่ายแห่งประโยชน์ (อรรถชาละ) หรือข่ายแห่งธรรม (ธรรมชาละ) หรือข่ายแห่งสัพพัญญุตญาณอันประเสริฐ (พรหมชาละ) หรือข่ายแห่งทิฏฐิ (ทิฏฐิชาละ) หรือตำราพิชัยสงคราม (สังคามวิชัย) อันยอดเยี่ยมก็ได้

ที่ชื่อว่า ข่ายแห่งประโยชน์ เพราะเหตุที่ในพรหมชาลสูตร พระพุทธองค์ทรงแจกแจงประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้าอันเป็นดุจตาข่ายไว้ ที่ชื่อว่า ข่ายแห่งธรรม เพราะพระองค์ตรัสถึงแบบแผนและลัทธิธรรมนิยมอันเป็นดุจตาข่ายไว้ ที่ชื่อว่า ข่ายแห่งทิฏฐิ เพราะพระองค์ทรงแจกแจงทิฏฐิ 62 อันเป็นดุจตาข่ายที่ผูกมัดผู้ที่มีความเชื่อลัทธิเหล่านี้ไว้ และที่ชื่อ

ว่า ดำราพิชัยสงครามเพราะผู้ที่ฟังสูตรนี้แล้ว สามารถพิชิต เทวบุตรตมาร ชันธมาร มัจฉมาร หรือกิเลสamarได้

วิเคราะห์ศีลที่ปรากฏในพรหมชาลสูตร

ศีลปรากฏอยู่ในหลายแห่งในพระสูตร ในบทความนี้จะได้อธิบายวิเคราะห์ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดพื้นฐานเรื่องศีลและธรรมในพรหมชาลสูตร ศีล คือ ข้อปฏิบัติตนขึ้นพื้นฐานที่ควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข และไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันของบุคคลในสังคม ในพรหมชาลสูตรพระพุทธเจ้า ทรงประกาศศีล 3 ระดับคือ จุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล สำหรับพระภิกษุ เป็นศีลที่สอดคล้องกับศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และศีล 227 ซึ่งมุ่งเน้นเป็นหลักปฏิบัติสำหรับบรรพชิตคือการรักษามรรคจริย เรื่องศีล 3 ระดับ พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่างแล้ว ทรงชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่กล่าวยกย่องพระองค์นั้น อาศัยศีลเป็นสาเหตุทั้งสิ้น โดยบางคนยกย่องเพราะจุลศีลบ้าง เพราะมัชฌิมศีลบ้าง หรือเพราะมหาศีลบ้าง ศีลทั้ง 3 ระดับ มีเนื้อหาพอสังเขปดังนี้

ศีลอย่างเล็กน้อย (จุลศีล) สำหรับคำว่า ศีลอย่างน้อย มีทั้งหมด 26 ข้อ บางข้อมีความสอดคล้องกับศีล 5 และศีล 8

ศีลอย่างกลาง (มัชฌิมศีล) สำหรับศีลอย่างกลาง มีทั้งหมด 10 ข้อ บางข้อมีความสอดคล้องกับศีล 8 และศีล 10 ในปัจจุบัน

ศีลอย่างใหญ่ (มหาศีล) สำหรับศีลอย่างใหญ่ มีทั้งหมด 7 ข้อ เป็นศีลที่มีความสอดคล้องกับภิกษุศีล 227 และ ภิกษุณีศีล 311 ในปัจจุบัน

พรหมชาลสูตรเป็นพระสูตรที่สะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นเฉพาะของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่เน้นศีล สมาธิ ปัญญา ตามลำดับ เนื้อความในพรหมชาลสูตรจึงเริ่มต้นด้วยศีล สมาธิและปัญญา โดยลำดับ และสะท้อนให้เห็นความหลากหลายทางความคิดลัทธิธรรมที่ลึกซึ้งทั้งนั้น ถ้าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ สภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมลนักปราชญ์ ก็ย่อมจะทำให้คนเป็นปราชญ์ที่ยิ่งปราชญ์ เถอเช่น พระพุทธเจ้าได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จุลศีล มัชฌิมศีลและมหาศีล 1) สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ของนักบวชที่มีวัตรปฏิบัติ จริยวัตรในการเผยแผ่ การดำเนินชีวิต การเลี้ยงชีพที่แตกต่างกัน 2) สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของพระพุทธเจ้าที่อยูในสถานการณ์ที่บีบคั้นด้วยความขัดแย้ง 3) สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่นของพระพุทธเจ้าที่แตกต่างไปจากสมณพราหมณ์กลุ่มอื่น ๆ 4) สะท้อนให้เห็นว่าเรื่องใหญ่มีโทษหนักรักษายากละเมียดยากนั้น ถือว่าเป็นเรื่องง่ายสำหรับพระพุทธเจ้า ส่วนเรื่องเล็กมีโทษเบาคนรักษายากละเมียดง่ายนั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญของพระพุทธเจ้าที่ทรงไม่ทำเช่นนั้นได้

ส่วนข้อพิจารณาเพิ่มเติมจากศีลนั้นปรากฏในข้อธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสธรรมเพื่ออธิบายทฎิฐิที่เป็นมูลเหตุ 62 ประการของบรรดาสมณพราหมณ์ที่มาทูลถามปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธองค์ ทั้งมีพวกที่มีวาทีะว่าเทียง บัญญูติอิตตาและโลกว่าเทียงด้วยมูลเหตุ 4 อย่าง พวกที่มีวาทีะว่า บางอย่างเทียง บางอย่างไม่เทียง พวกที่มีวาทีะว่า โลกมีที่สุต โลกไม่มีที่สุต พวกที่มีวาทีะหุลเบียงไม่แนนอน อิตตาและโลกเกิดขึ้นเองไม่มีเหตุปัจจัย พวกที่กำหนดขันธส่วนอดีต พวกที่มีวาทีะว่า อิตตาหลังจากตายแล้วมีสัญญา ไม่มีสัญญา พวกที่มีวาทีะว่า อิตตาหลังจากตายแล้วมีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่ พวกที่มีวาทีะว่า หลังจากตายแล้วอิตตาขาดสูญ มีสภาพบางอย่างเป็นนิพพานในปัจจุบัน พวกที่กำหนดขันธส่วนอนาคต กำหนดขันธส่วนอดีต กำหนดขันธส่วนอนาคต กำหนดขันธทั้งส่วนอดีตและอนาคต ล้วนมีความเห็นคล้อยตามขันธทั้งส่วนอดีตและอนาคต ปรรณขันธทั้งส่วนอดีตและอนาคต

พระพุทธองค์ตรัสประกาศวาทะแสดงทฎิฐิต่างๆ ด้วยมูลเหตุ 62 อย่าง สมณพราหมณ์เหล่านั้นทุกจำพวกได้รับสัมผัส (ผัสสะ) ทางผัสสายตนะ 6 แล้ว เกิดเวทนา (ความรู้สึก) เพราะเวทนาเป็นปัจจัยจึงเกิดมัตถนา (ความอยาก) เพราะตถนาเป็นปัจจัยจึงเกิดมอุพาทาน (ความยึดมั่น ถือมั่น) เพราะอุพาทานเป็นปัจจัยจึงเกิดมภพ (ความมี ความเป็น) เพราะภพเป็นปัจจัยจึงเกิดมชาติ (ความเกิด) เพราะชาติเป็นปัจจัยจึงเกิดมชรา (ความแก่) มรณะ (ความตาย) โสกะ (ความเศร้าโศก) ปรีเทวะ (ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความไม่สบายกาย) โทมนัส (ความไม่สบายใจ) และอุปายาส (ความคับแค้นใจ) และพระองค์ตรัสว่า ทฎิฐิ 62 เริ่มต้นจากผัสสะนำไปสู่เวทนา สุตท้ายก็คือความทุกข์ ไม่อาจนำไปสู่ความดับทุกข์ได้แต่อย่างใด

จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนภิกษุให้รู้ชัดถึงความเกิด ความดับ คุณ โทษแห่งผัสสายตนะ 6 และอุปายครื่องสลัดผัสสายตนะเหล่านั้นออกตามความเป็นจริง เมื่อนั้นภิกษุย่อมรู้ชัดยิ่งกว่าสมณพราหมณ์เหล่านั้นถูกทฎิฐิ 62 นี้ซึ่งเป็นดุจดตาข่ายปกคลุมเอาไว้ ตกอยู่ในตาข่ายนี้เมื่อไพล่ขึ้นก็ไพล่อยู่ในตาข่ายนี้ ติดอยู่ในตาข่ายนี้ เปรียบเหมือนชาวประมง หรือลูกมือชาวประมงผู้ชำนาญ ใช้แหดถักทอดลงในหนองน้ำเล็กๆ เขาคิดว่า บรรดาสัตว์ตัวใหญ่ในหนองน้ำแห่งนี้ทั้งหมดถูกแหครอบเอาไว้อยู่ในแหนี้ เมื่อผุดขึ้นก็ผุดอยู่ในแหนี้ ติดอยู่ในแหนี้ ถูกครอบเอาไว้ สมณะหรือพราหมณ์พวกที่กำหนดขันธส่วนอดีต พวกที่กำหนดขันธส่วนอนาคต และพวกที่กำหนดขันธทั้งส่วนอดีตและอนาคต ล้วนมีความเห็นคล้อยตามขันธทั้งส่วนอดีตและอนาคต ปรรณขันธทั้งส่วนอดีตและอนาคต ซึ่งเป็นดุจดตาข่ายปกคลุมเอาไว้ ตกอยู่ในตาข่ายนี้ เมื่อไพล่ขึ้นก็ไพล่อยู่ในตาข่ายนี้ ติดอยู่ในตาข่ายนี้ถูกปกคลุมเอาไว้ เมื่อไพล่ขึ้นก็ไพล่อยู่ในตาข่ายนี้เอง ฉะนั้น

2. ลักษณะศีลที่เกี่ยวข้องกับธรรมในพรหมชาลสูตร ศีลที่ปรากฏในพรหมชาลสูตรนั้นเป็นศีลที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ในพระศาสนาพึงประพฤติ มี 3

ระดับ คือ จุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล หากไม่มีความเห็นที่ถูกต้อง ที่ตรงสำหรับการดำเนิน เพื่อเข้าสู่ นิพพานแล้ว การประพฤติปฏิบัติในพระศาสนานี้จะไม่บังเกิดผลได้เลย ดังนั้นผู้ที่ จะบรรลุเข้าถึงนิพพานได้นั้น จะต้องมีความเห็นที่ถูกต้องหรือตรงในการมุ่งหน้าสู่ นิพพาน ต้องเป็น ผู้ที่ไม่มีความเห็นผิดแบบที่จัดอยู่ในข่ายของ ทิฏฐิหรือความเห็นที่ไม่ถูกต้องทั้ง 62 ประการนั้น ครอบงำเหมือนติดอยู่ในตาข่าย เป็นการดีที่ทั้ง 3 องค์คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องเป็นไป ในแนวหรือทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ศีล เป็นเบื้องต้นในการประพฤติปฏิบัติ พึงทำให้จริยวัตร หรือความประพฤติงดงาม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นก่อน เป็นบาทฐานที่ง่ายต่อการเจริญสติ สมาธิ หรือเพียรภาวนาเพื่อให้ได้มาซึ่งญาณในการจะข้ามเข้าสู่ชั้นโลกุตตระ พร้อมทั้งต้องใช้ ปัญญาในการพิจารณาหลักธรรม แนวคิด วิธีการในการที่จะเลือกใช้ในการปฏิบัติอย่างเข้มงวด เพื่อเข้าถึงสภาวะนิพพานให้จงได้ โดยอาศัยความเพียรเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโต สมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต จนเข้าถึงเป้าหมายสูงสุด คือ นิพพานได้

ศีลที่เป็นจริยธรรมเหตุนำอำนาจประโยชน์มาให้มากมีทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์แก่พระศาสนาทั้งประโยชน์แก่จริยธรรมเอง อีกนัยหนึ่ง ว่า ด้วยอำนาจทางใจ เมื่อมีความประจวบเหมาะแห่งเหตุที่จะงดเว้นหรือความละอายความเกรง กลัวว่าจะไม่ทำบาปเกิดขึ้น ขณะนั้นศีลทั้งหมดก็จัดได้ว่าเกิดขึ้นแล้ว ไม่จำเป็นต้องพูดถึงการ เกิดขึ้นแห่งศีลข้อใดข้อหนึ่งว่าจักไม่เกิดขึ้นเหมือนเมื่อปิดประตูเมืองไว้แล้ว ประตูบ้านถึงยังไม่ ปิดก็ถือได้ว่าเป็นอันปิดไปด้วยกันคือปลอดภัยไปด้วยกันข้อนี้ฉันใด เรื่องของจิตก็เช่นกันคือเมื่อ ศีลเกิดขึ้นในจิต ๆ ทุกดวงก็เป็นอันคุ้มครองดีแล้วทีเดียว

ศีลเป็นที่รองรับพื้นฐานเบื้องต้นของธรรมทั้งปวง ไม่ใช่แค่ธรรมหมวดใดหมวดหนึ่ง เท่านั้นเหมือนแผ่นดินเป็นที่รองรับวัตถุทั้งปวง ไม่ใช่แค่รองรับวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นและ เมื่อธรรมที่ได้ศีลอุปถัมภ์แล้วย่อมจะเป็นไปเพื่อขจัดความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ในที่สุด ศีลที่รักษาดีแล้วเป็นศีลห่างไกลจากกิเลส มีความเย็นอย่างที่สุดนี้ ย่อมบันดาลความร้อนกลุ่ม ของสัตว์ทั้งหลายให้สงบลงได้ ลมปณณก็ดี จันทน์เหลืองก็ดี แก้วมุกดาหารก็ดี แก้วมณีก็ดี แสง จันทรอ่อนก็ดี หาดบันดาลความร้อนกลุ่มของสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ให้สงบลงได้ไม่ และศีลของ บุคคลผู้มีศีล ย่อมกำจัดภัยมีการดำเนินตนเป็นต้นเสียได้โดยประการทั้งปวง และย่อมบันดาลให้ เกิดเกียรติและความสรรเสริญในกาลทุกเมื่อ (พระพุทธโฆสะ, 2551: 14-15)

ศีลในฐานะนำความสุขมาให้ในชีวิตประจำวันจะเป็นอย่างนี้จริง ๆ ก็ต้องศึกษาให้รู้เรื่อง ของอาทีนวะคือโอโทษ เรื่องของอัสสาทะคือคุณ เรื่องของสังกิเลสคืออุปสรรค เรื่องของโวทานะ คืออุปสรรคที่ทำให้คล่องแคล่วชำนาญผ่องใสยิ่งขึ้น เรื่องของอนุสสติคือการทบทวนเพื่อ ปรับปรุงและพัฒนา เรื่องของการทำให้เป็นบารมีคือทำให้มีขึ้นจนเต็มสมบูรณ์ เรื่องของ

ตัวอย่างผู้ไม่มีศีลจึงล้มเหลวในชีวิต เรื่องของตัวอย่างผู้มีศีลแล้วตั้งตัวได้ในชีวิต และเรื่องอื่นที่ควรรู้เกี่ยวกับศีลที่จะเป็นกำไรชีวิตเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งหมดต้องศึกษาให้ดีด้วยปัญญาแล้วถึงอบรมด้วยจิตภาวนา โดยการดำรงมั่นอยู่ในศีลเป็นพื้นฐานก่อนแล้ว ก็จะประสบสุขอยู่ในชีวิตประจำวัน จนสามารถปฏิบัติให้บรรลุองค์ฌาน ญาณ และเข้าสู่พระนิพพานได้ในที่สุด

บทสรุป

ศีลจึงกำหนดด้วยข้อเท็จจริงตามกฎธรรมชาติ การละเว้นความชั่วให้เกิดคุณความดีทั้งหลายโดยมีกรรมเป็นแรงจูงใจ กรรมนั้น มีเจตนาหรือความจงใจเป็นเครื่องกำหนดในการกระทำศีลจึงเป็นพื้นฐานในการอบรมด้านความประพฤติ ระเบียบ วินัย มีความสุจริต กาย วาจา และอาชีวะ โดยมีการละเว้นความชั่วหรือเว้นจากข้อห้ามเป็นลักษณะของศีล ผู้รักษาศีล พึงรักษาศีลเท่าชีวิตหรือยิ่งกว่าชีวิต เหมือนจามรีรักพวงหาง หรือมารดาร์กบุตรสุดที่รักคนเดียว และบุคคลผู้มีนัยน์ตาข้างเดียวรักษาวางแหวนนัยน์ตาฉะนั้น ธรรมดัจจามรีนั้นมีพวงหางที่สวยงามมาก เป็นพวงและสะอาด ถ้าถูกนายพรานเนื้อโล่งกำลังวิ่งไปอยู่ บังเอิญพวงหางหรือขนไปติดกับเรียวหนามมันจะหยุดแกะเสียก่อน จะไม่ยอมให้ขนหรือพวงหางขาดเลย ยอมสละชีวิตเพื่อรักษาวางแหวน ผู้รักษาศีลพึงเห็นว่าศีลสำคัญกว่าชีวิตฉันนั้นเหมือนกัน คือยอมสมบัติ อวัยวะ และชีวิต เพื่อรักษาศรีธรรม เมื่อบุคคลปฏิบัติได้ดังนี้แล้วศีลนั้นก็กลายเป็นศีลบาร์มีให้เสียชีวิต แต่ไม่ยอมเสียศีล ซึ่งมีค่ากล่าวไว้ว่าพึงสละทรัพย์สมบัติเพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละทั้งทรัพย์

พรหมชาลสูตรเป็นสูตรที่สะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นเฉพาะของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่เน้นศีล สมาธิ ปัญญา ตามลำดับ เนื้อความในพรหมชาลสูตรจึงเริ่มต้นด้วยศีล สมาธิและปัญญาโดยลำดับ และสะท้อนให้เห็นความหลากหลายทางความคิดลัทธิธรรมที่ลึกซึ้งทั้งนั้น ถ้าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ สภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมลทินปราชญ์ ก็ย่อมจะทำให้คนเป็นปราชญ์ที่ยิ่งปราชญ์ เจกเช่น พระพุทธเจ้าได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จุลศีล มัชฌิมศีลและมहाศีล 1) สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ของนักบวชที่มีวัตรปฏิบัติ จริยวัตรในการเผยแผ่ การดำเนินชีวิต การเลี้ยงชีพที่แตกต่างกัน 2) สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของพระพุทธเจ้าที่อยู่ในสถานการณ์ที่บีบคั้นด้วยความขัดแย้ง 3) สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่นของพระพุทธเจ้าที่แตกต่างไปจากสมณพราหมณ์กลุ่มอื่น ๆ 4) สะท้อนให้เห็นว่าเรื่องใหญ่มีโทษหนักรักษาง่ายละเมียดยากนั้น ถือว่าเป็นเรื่องง่ายสำหรับพระพุทธเจ้า ส่วนเรื่องเล็กมีโทษเบาคนรักษายากละเมียดง่ายนั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญของพระพุทธเจ้าที่ทรงไม่ทำเช่นนั้นได้

คำสอนเกี่ยวกับจุลศีล เป็นพื้นฐานการปฏิบัติที่ดีของมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน ตามคำปรารภในปฎิญญาสากฯ ที่ว่า ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฎิญญานี้ โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าชนิดใดๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ บุคคลใดๆ จะถูกทรมาน หรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้าไม่ได้ โดยพระพุทธเจ้าได้กล่าวว่า หากมีใครคิดจะสรรเสริญพระพุทธเจ้าแล้ว เพียงแค่สรรเสริญการปฏิบัติตนของพระพุทธเจ้าในจุลศีล ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานก็เพียงพอที่จะสรรเสริญแล้ว นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังสอนให้หยุดการกระทำโดยการไม่ฆ่าสัตว์ และมีเมตตากรุณาต่อสัตว์ทั้งปวง การไม่จองจำ แสดงให้เห็นถึงการไม่กักขังหน่วงเหนี่ยวอันเป็นการละเมิดสิทธิในร่างกาย การวางอาวุธ การไม่ฆ่าฟัน การไม่ฆ่าสัตว์ ก็แสดงให้เห็นถึงการวางอาวุธทั้งหลายที่ใช้ในการนำไปทำร้ายผู้อื่น เพื่อที่ผู้อื่นอยู่อย่างปลอดภัย ไม่ต้องกลัวว่าจะมีผู้ใดหยิบอาวุธขึ้นมาทำร้ายกัน

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆสะ. (2551). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลโดยสมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.

